

Londres des del riu. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

Regulació legal i organització administrativa per a la implementació de polítiques del paisatge a Europa

PER: ALBERT CORTINA RAMOS, Estudi DTUM

INTRODUCCIÓ

Aquest treball⁽¹⁾ recull de manera sintètica i descriptiva la informació que els diferents Estats membres del Consell d'Europa⁽²⁾ han aportat a un qüestionari relatiu a tres qüestions bàsiques que determinen l'estat actual en què es troba la implementació de les polítiques de paisatge a Europa segons l'entrada en vigor l'1 de març de 2004 del Conveni europeu del paisatge:

1. La definició del terme paisatge a cada país
2. La regulació legal del paisatge a cada Estat
3. L'organització administrativa i les polítiques del paisatge en els àmbits estatal, regional i local

1. DEFINICIÓ DEL TERME PAISATGE A CADA PAÍS

El Conveni europeu del paisatge⁽³⁾ defineix *paisatge* com «aquella àrea, tal com la percep la gent, el caràcter de la qual és resultat de

l'acció i la interacció de factors naturals i/o humans». Aquesta definició conté dues parts: la primera es refereix a l'aspecte objectiu, el territori; la segona és referència al seu plànol subjectiu, la percepció que d'aquest tenen els individus.

Per altra banda, el Conveni determina que la política del paisatge «és l'expressió per part de les autoritats públiques competents dels principis generals i les estratègies i directrius que permetin l'adopció de mesures específiques orientades a la protecció, gestió i planificació de paisatges».

Veiem a continuació com es defineix el terme paisatge en cadascun dels països que han contestat el qüestionari:

- A Andorra el paisatge és un espai caracteritzat per una combinació dinàmica de diferents elements geogràfics.
- A Bèlgica, i també a França, el paisatge és definit com aquell

territori rural identificat immediatament (si et trobes mirant per sobre o des d'un lloc més alt) per la cohesió dels elements que a primer cop d'ull semblen dispersos.

□ A Croàcia, Polònia, Portugal i Turquia el paisatge es considera com una part visible de l'espai natural i/o parcialment o completament format per les activitats humanes.

□ A Dinamarca els paisatges naturals i culturals són importants peces de la pròpia definició. Emprar la paraula *paisatge* en relació amb les ciutats no és pas comú en aquest país.

□ A Itàlia i Malta el paisatge comprèn la totalitat de les característiques sensorials (èmfasis en el component estètic natural) d'un indret i els elements que l'envolten.

□ A Letònia el paisatge és vist com un complex físic i geogràfic que alhora expressa tradició, costum i qualitats estètiques de l'herència històrica i cultural i també és el reflex de les relacions històriques i modernes entre els humans i el medi.

□ A Noruega el paisatge és tot el que envolta físicament l'exterior.
□ A Suècia el paisatge té diferents definicions i tant pot significar una unitat geogràfica com una producció paisatgística (agrària, industrial, etc.). Suècia disposa de vint-i-quatre definicions diferents de paisatge en funció de les seves divisions administratives, amb les seves corresponents condicions etnològiques, geogràfiques i històriques.

□ A l'antiga República Iugoslava de Macedònia trobem una diferència entre el *paisatge* i l'*àrea*. El *paisatge* significa una imatge espacial i el que veiem, per tant, s'utilitza col·loquialment. L'*àrea* té un significat funcional, territorial i espacial i per tant s'empra molt més per a la ciència, la biologia i la geografia.

□ A la Gran Bretanya el paisatge és vist com una peça de l'escenari interior (o terra endins).

□ A Àustria i Eslovènia recentment s'ha donat una definició legal del paisatge.

□ Suïssa fa referència a una definició no legal del terme paisatge que es pot trobar a l'Esborany del paisatge suís (Decret governamental suís del 19.12.1997).

□ Armènia, Xipre, Finlàndia, Grècia, Hongria, Lituània, els Països Baixos, San Marino i la República Eslovaca simplement han traduït el terme *paisatge* a la seva respectiva llengua sens cap altra definició referida al paisatge.

□ Romania no ha fet cap definició del paisatge en la línia del Conveni europeu i actualment treballa en aquest aspecte.

2. REGULACIÓ LEGAL DEL PAISATGE A CADA ESTAT

La diversitat de tasques que el dret té en el camp del paisatge queda recollida a l'article 5 del Conveni europeu del paisatge, on s'estableix que les mesures nacionals hauran de dirigir-se als objectius següents:

□ El reconeixement jurídic del paisatge en la seva qualitat de component fonamental de la identitat dels ciutadans i el factor essencial de la seva qualitat de vida.

□ La formulació i aplicació de polítiques paisatgístiques dirigides no tan sols a protegir el paisatge, sinó també a gestionar-lo i ordenar-lo.

□ La participació del públic, de les entitats locals i de la resta d'actors implicats en l'aplicació de les esmentades polítiques.

□ La presa en consideració permanent del paisatge en l'aplicació de les altres polítiques sectorials.

Analitzant el dret positiu comparat europeu es pot constatar que fins a l'existència del Conveni europeu del paisatge i amb algunes excepcions, el paisatge no ha estat considerat pel dret més que d'una manera parcial, incompleta i indirecta. En aquest sentit, aquest tractament jurídic anterior al Conveni ha frenat l'evolució de la concepció jurídica del paisatge i ha impedit constituir-se en subjecte i objecte autònom del dret.

En aquest sentit, com a objectiu del dret es pot entendre⁽⁴⁾ la possibilitat que un valor o interès paisatgístic sigui rellevant per al dret, fet que pot provocar el naixement d'una situació jurídica subjectiva que, en certs casos, poden adoptar la forma d'un autèntic dret

“ EL CONVENI EUROPEU DEL PAISATGE DEFINEIX PAISATGE COM «AQUELLA ÀREA, TAL COM LA PERCEP LA GENT, EL CARÀCTER DE LA QUAL ÉS RESULTAT DE L'ACCIÓ I LA INTERACCIÓ DE FACTORS NATURALS I/O HUMANS»

Conreus a l'illa de Lanzarote. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

Whitby Abbey a North Yorkshire. Ian Britton. Fotografia cedida per www.freefoto.com

Vista d'un canal d'Amsterdam. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

Nòria del Prater de Viena. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

Típic paisatge dels Països Baixos. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

Conreu de flors als Països Baixos. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

(al paisatge) i, per tant, donar lloc a una protecció jurídica particular. Si la creació de tal dret es fa independentment d'altres situacions jurídiques reconegudes pel Dret, llavors podríem parlar igualment de «dret autònom (al paisatge)». En aquest sentit, cal precisar que aquest tipus de dret no pot existir sense que se n'hagin identificat en primer lloc el(s) titular(s), la persona física o jurídica. Per la seva part, l'expressió «subjecte del Dret» és la conseqüència de la creació d'una o varies situacions jurídiques subjectives relatives a un interès particular. Des de aquesta perspectiva, el «dret al paisatge» podria representar el conjunt de les normes que es refereixen a la protecció d'aquestes situacions jurídiques subjectives i ser considerat com una branca autònoma del Dret o subepígraf del Dret ambiental.

2.1. DEFINICIÓ LEGAL DEL TERME «PAISATGE» EN ELS DIFERENTS ESTATS

En relació amb els Estats que van contestar el qüestionari, el terme *paisatge* té les definicions legals següents:

- Croàcia i Xipre (després de la ratificació) adopten la definició legal del paisatge del Conveni europeu del paisatge.
- Hongria, Itàlia, Lituània i la República Eslovaca tenen la seva pròpia definició legal del paisatge, però simplement es remeten a les lleis en què un mateix pot cercar la definició sense que es defineixi d'una manera explícita.
- A Àustria la definició legal és la següent: «El *paisatge* és una part individual i característica de la terra que es distingeix per la interacció de factors geològics en què s'inclouen factors antropològics i geogràfics, i respecte del qual, l'efecte humà (com per exemple els elements construïts) només desenvolupa un paper secundari respecte del terme *paisatge*».
- A Bèlgica (regió flamenca) la definició legal és la següent: «El *paisatge* és la superfície d'un territori delimitat, amb algunes construccions a sobre que responen a una certa cohesió, la qual, juntament amb la forma aparent, és el resultat de processos naturals de desenvolupaments socials».
- A Grècia la definició legal és la següent: «*Paisatge* és la dinàmica entre forces biològiques i no biològiques i els elements del medi, els

quals separadament o en interacció formen una experiència visual».

- A Malta trobem varies definicions entre les quals destaquem la que diu que «El *paisatge* són les característiques, els patrons, les formes i estructures del medi, inclosos els trets característics d'una determinada àrea geogràfica, la seva composició biològica, el seu medi físic, la seva geomorfologia, i també la paleontologia, antropologia i els trets socials».
- A Portugal la definició legal és la que diu que «El *paisatge* és una unitat geogràfica, ecològica i estètica, resultat d'accions humanes i processos naturals, que és primitiu quan l'acció és mínima i natural quan l'acció humana és decisiva, sempre tenint en compte l'equilibri biològic, l'estabilitat física i la dinàmica ecològica».
- A Eslovènia la definició legal defineix «el *paisatge* com la part de la natura amb una especial distribució d'elements paisatgístics que sobresurten de la natura animada i inanimada i també de l'acció humana» i afegeix que és «la dominant presència de components naturals característics del paisatge, resultat de la interacció dels propis elements naturals i també dels humans».
- A l'antiga República Iugoslava de Macedònia, segons la definició legal, «Els paisatges característics són parts de l'espai, els quals, per les seves característiques físiques i per les accions humanes es distingeixen d'altres medis que tenen un significat recreatiu, històric, cultural, científic o de vacances».
- Andorra, Armènia, Finlàndia, França, Letònia, els Països Baixos, Noruega, Romania, San Marino, Suïssa, Turquia i la Gran Bretanya no tenen una pròpia definició legal per al paisatge.
- Dinamarca, Polònia i Suècia tampoc tenen una definició legal per al paisatge, però tenen altres definicions legals (p. ex. la de *valor paisatgístic*, *protecció paisatgística*, *medi natural*, *paisatge històric*) i conceptes (p. ex. el de «paisatge com a escenari») referents tots plegats al paisatge.

2.2. EL PAISATGE COM OBJECTE DE TRACTAMENT CONSTITUCIONAL EN ELS DIFERENTS ESTATS

Les constitucions dels Estats europeus tracten el paisatge de la forma següent:

Casa Haas de Viena. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

La Défense de París. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

Rathaus de Viena. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

- Itàlia, la República Eslovaca i Suïssa tenen articles referents al paisatge en les seves constitucions, però aquests només fan referència als llocs on el pots trobar sense cap altra informació vinculada.
- A Malta l'article que es refereix al paisatge en la Constitució és una declaració de principis relativa a l'obligació de l'Estat de salvar el paisatge com a patrimoni històric artístic.
- A Bèlgica (regió flamenca) els articles de la constitució amb incidència en el paisatge són els següents:

«Els trets culturals previstos en l'article 127 de la Constitució són quatre: el patrimoni cultural, els museus i les institucions culturals, científiques amb excepció dels monuments i els propis edificis» (Llei de 8 d'agost de 1980, art. 4) i «Les competències expressades a l'art. 39 de la Constitució en referència al planejament espacial són: l'urbanisme i el planejament; la coordinació del planejament pel que fa a les xarxes viàries municipals; l'adquisició de sòl per a ús industrial, administratiu i també per a la creació d'altres infraestructures; renovació urbana; renovació de llocs econòmicament febles; política territorial; monuments i edificis» (Llei de 8 d'agost de 1980).

- A Portugal els articles relatius al paisatge previstos a la Constitució són: «Per tal de preservar els drets mediambientals, en el camp del desenvolupament sostenible l'Estat té l'obligació d'organitzar i promoure el planejament espacial o territorial, amb l'objectiu de situar les activitats en l'emplaçament adient, cercant l'equilibri socioeconòmic i la millora del paisatge» i «Per tal de preservar els drets medi ambientals, en el camp del desenvolupament sostenible l'Estat té l'obligació de crear i desenvolupar les reserves naturals i els parcs naturals i recreatius o de lleure i també classificar i protegir el paisatge i els llocs, amb l'objectiu de conservar la natura i protegir el patrimoni cultural tan bon punt tinguin una importància històrica o artística».
- Croàcia, Grècia, Hongria, Eslovènia, l'antiga República Iugoslava de Macedònia i Turquia no tenen articles a les respectives constitucions que es refereixin d'una manera específica al paisatge. No

obstant això, la protecció de l'herència natural i cultural es troba recollida a les respectives constitucions.

- Andorra, Armènia, Àustria, Xipre, Dinamarca, Finlàndia, França, Letònia, els Països Baixos, Polònia, Romania, San Marino i Suècia no tenen articles referits al paisatge en les respectives constitucions.
- La Gran Bretanya no disposa d'una constitució escrita.

2.3. EL TRACTAMENT ESPECÍFIC DEL PAISATGE EN LA REGULACIÓ LEGAL DELS DIFERENTS ESTATS

Quant a la legislació de caràcter més específic a cada Estat podem assenyalar:

- A Croàcia les lleis específiques que tracten el paisatge són la Llei per a la ratificació de la Convenció Europea (esborrany en procés de redacció) i la Llei de protecció de la natura (nova llei en fase d'esborrany o avantprojecte).
- A França la llei específica que el preveu és la Llei per a la protecció i la millora del paisatge, per la qual es modifiquen certes disposicions legals en resposta als requeriments públics (8 de gener de 1993).
- A Hongria tenen l'Act. núm. LIII del 1996, de protecció de la natura i l'Act. núm. LXIV del 2001, de protecció de l'herència cultural.
- A Itàlia tenen la Llei núm. 490/1999, de regulació legal d'aspectes protegits.
- A Lituània la Llei d'àrees protegides i la Llei de costes.
- A San Marino tenen un marc legal per al planejament espacial i per a la protecció del paisatge i també per a la vegetació i la flora (16 novembre de 1995).
- A la República Eslovaca tenen la Llei de planejament espacial i de desenvolupament (núm. 50/1976) i la Llei de protecció de la natura i el paisatge (núm. 287/1994).
- A Suïssa la Llei federal de protecció de la natura i el paisatge (LPN, RS 451, 1 juliol de 1966).
- A l'antiga República Iugoslava de Macedònia la Llei de protecció de la natura singular i parcialment la Llei de planejament espacial i urbà.
- A Turquia disposen de les Especificacions tècniques del paisatge

Copenhagen. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

ge (emprades des del 1995 per la Direcció General de Carreteres Turques).

- A Xipre el Conveni europeu del paisatge serà adoptat com a llei específica del paisatge després que es ratifiqui.
- Andorra, Armènia, Dinamarca, Finlàndia, Grècia, Letònia, Malta, els Països Baixos, Noruega, Polònia, Portugal, Romania, Eslovènia, Suècia i el Regne Unit no disposen de lleis específiques del paisatge.
- A Àustria la regulació del paisatge és competència de les federacions.

2.4. PREVISIONS SOBRE PAISATGE EXPRESSADES EN LLEIS DE NATURESA MÉS GENÈRICA ALS DIFERENTS ESTATS
Quant a la legislació més general de cada Estat:

- A Armènia el paisatge rep tractament en lleis més generals.
- A Andorra s'està preparant una llei general de conservació de la natura i aquesta contindrà especificitats relatives al paisatge. Altres lleis generals que tracten el paisatge són les relatives a Agricultura i educació ramadera, Planejament espacial i urbanisme, Efectes en el medi ambient i Protecció de l'aigua.
- A Croàcia les lleis generals que regulen el paisatge són la Llei de protecció de la natura (1994) i la Llei de planejament físic (1994).
- A Xipre la Llei de planejament de les ciutats i del país (núm. 90/172) i la Llei de valoració d'impacte medi ambiental (núm. 57(1)/2001).
- A Dinamarca les lleis generals que tracten el paisatge són la Llei de protecció de la natura (Act núm. 9, de 3 de gener 1992) i la Llei de planejament (Act núm. 551, 28 de juny de 1999).
- A Finlàndia la Llei d'ús del territori i edificació (2000) i la Llei de conservació de la natura (1996).
- A França la Llei de protecció dels monuments naturals i edifici (1939), la Llei de reforçament de la protecció medi ambiental (2 de febrer de 1995), la Llei d'orientació agrícola (9 de juliol de 1999) i la Llei de renovació urbana i solidaritat (13 de desembre de 2000).
- A Grècia la Llei de protecció de la natura i el paisatge (1650/86, capítol 4), la Llei de planejament espacial i desenvolupament sostenible (2742/999) i la Regulació general de l'edificació (1577/85 i 4 modificacions al 2381/2000).
- A Hongria una llei general que tracti el paisatge és la Llei de formació i protecció de la sostenibilitat dels edificis (Act núm. LXXVIII, 1997).
- A Itàlia el Decret llei núm. 490/1999 (art. 139 i 146), el Reial decret 1.357 (3 juny 1940) i el Codi Penal (art. 733 i 734).
- A Letònia la Llei d'àrees especialment protegides (1993) i la Regulació ministerial núm. 69 de protecció d'àrees paisatgístiques (23 de febrer de 1999).
- A Lituània la Llei de protecció medi ambiental i la Llei de la construcció i planejament territorial.
- A Malta la Llei de desenvolupament del planejament (del 1992, modificada el 2001) i la Llei de protecció del medi ambient (Act. XX, de 18 de setembre de 2000).
- Als Països Baixos la Llei de conservació de la natura, la Llei de desenvolupament territorial i la Llei de planejament espacial.
- A Noruega la Llei de planejament i edificació, la Llei de conservació de la natura, la Llei de patrimoni cultural, la Llei territorial i la Llei de boscos.
- A Polònia la Llei de conservació de la natura, la Llei de planejament territorial i la Llei de protecció del medi ambient.
- A Portugal la Llei del medi ambient (núm. 11/1987, art. 4, 5, 17, 18, 19 i 20), la Llei de planejament espacial i urbanisme (núm. 48/1998), el Decret llei d'instruments de planejament espacial (núm. 380/1999), el Decret llei del sistema judicial d'urbanització i construcció (núm. 555/1999), el Decret llei de recursos geotèrmics (núm. 87/90), el Decret llei de regulació minera (núm. 88/90), el Decret llei regulador de les pedreres (núm. 89/90), el Decret llei de condicions generals d'explotació de recursos geològics (núm. 90/1990), el Decret llei de protecció d'àrees nacionals protegides (núm. 19/1993) i el Decret llei de protecció del paisatge de Serra

do Açor (núm. 67/82).

- A San Marino el Text legal del planejament urbà i edificació (del 19 juliol de 1995, núm. 87).
- A la República Eslovaca la Llei per al coneixement de les influències mediambientals (127/1994).
- A Eslovènia la Llei de planejament espacial, la Llei de conservació de la natura i la Llei de patrimoni cultural.
- A Suècia tenen la legislació ambiental (*Mijöbalken*) i el planejament social (*Plqa-och Bygglag*)
- A Suïssa la més rellevant és la Llei de planejament espacial (de 22 juny de 1976) i d'altres lleis regionals.
- A l'antiga República Iugoslava de Macedònia la Llei de protecció de parcs naturals (núm. 33/80); la Llei de boscos (núm.47/97 i 7/2000) i altres lleis de protecció d'àmbits naturals molt concrets.
- A Turquia la Llei municipal (núm. 1580), la Llei de desenvolupament (núm. 3.194), la Llei de l'administració dels municipis metropolitans (núm. 3.030), la Llei de parcs nacionals (núm. 2.873), la Llei d'incendis turístics (núm. 2.634), la Llei de boscos (6.831/4.569), la Llei del medi ambient (núm. 2.872) i la Llei d'aigües (núm. 831).
- Al Regne Unit la Llei de parcs nacionals i accés al medi rural (1949) i la Llei del medi rural i les vies d'accés (2000).
- A Àustria i Romania el paisatge no està previst en normes d'àmbit més general.

2.5. REGULACIÓ DEL PAISATGE EN LA LEGISLACIÓ REGIONAL / AUTONÒMICA DELS ESTATS

Respecte a la regulació de les autoritats regionals o autonòmiques dels diferents Estats:

- A Àustria el paisatge és competència dels estats federals, els quals tenen la seva pròpia regulació.
- A Bèlgica (regió flamenca) el paisatge està regulat a la normativa regional flamenca, al Decret de protecció de paisatges (16 d'abril de 1996, modificat pel Decret de 8 de desembre de 2000 i de 21 de desembre 2001), al Decret de conservació de la natura i el medi ambient (21 d'octubre de 1997) i al Decret d'organització del planejament espacial (18 de maig de 1999).
- A Itàlia el paisatge pot ésser regulat per les lleis regionals, ja que cada una d'aquestes lleis i les dues províncies autònomes de Trente i Bolzano tenen els seus estatuts específics, els quals permeten aprovar lleis sempre que no contradiguin les lleis estatals.
- A Suïssa el paisatge es regula regionalment per la Llei de planejament espacial i la Llei de protecció de la natura, el paisatge i el patrimoni, les quals són diferents per a cadascun dels vint-i-sis cantons.
- A Turquia el paisatge es preveu regionalment al Decret per l'establiment d'una autoritat per àrees especials (núm. 383) i la Llei del Bòsfor (núm. 2.960).
- A Andorra, Armènia, Croàcia, Letònia, Lituània, Polònia, Portugal, Romania, la República Eslovaca, Eslovènia, Suècia i el Regne Unit el paisatge no està regulat per lleis regionals.
- Xipre, Dinamarca, Finlàndia (excepte les Illes Åland), Hongria,

Malta, Noruega, San Marino i l'antiga República Iugoslava de Macedònia no tenen lleis regionals.

- A França, Grècia i els Països Baixos el paisatge no està regulat per cap llei regional. No obstant això, la Llei de planejament espacial s'adopta i s'utilitza també a un nivell regional.

3. ORGANITZACIÓ ADMINISTRATIVA I POLÍTQUES DEL PAISATGE EN ELS ÀMBITS ESTATAL, REGIONAL I LOCAL

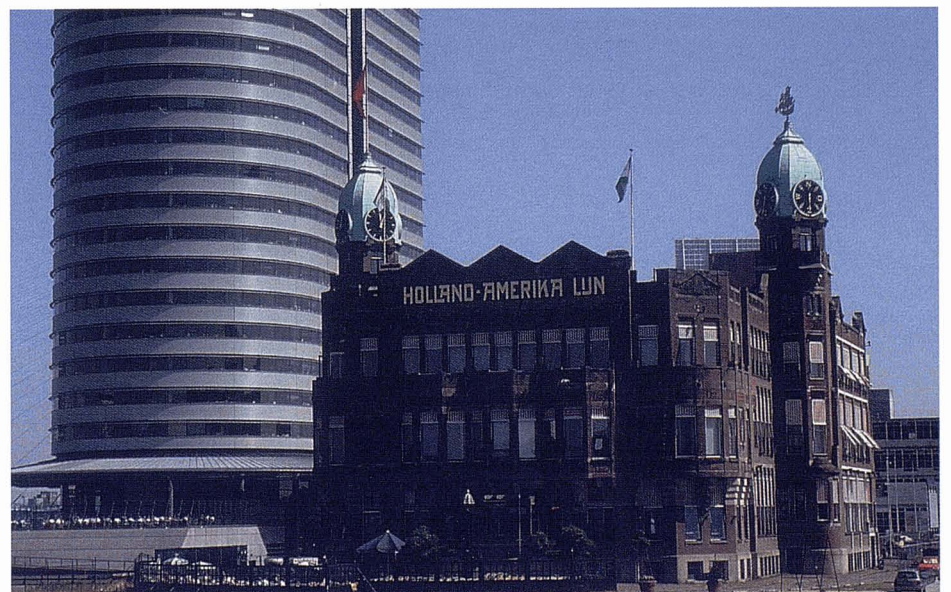
Les polítiques paisatgístiques segons el Conveni europeu del paisatge s'hauran de concretar en mesures específiques que s'adoptaran en la instància més pròxima al ciutadà. Segons l'article 6 del Conveni, aquestes mesures hauran d'incloure activitats d'identificació i d'avaluació dels paisatges, amb la finalitat que els poders públics competents formulin objectius de qualitat paisatgística dels territoris afectats, objectius que hauran de prendre en consideració l'opinió expressada pels ciutadans. Amb aquest objectiu, el conjunt de mesures hauran d'incloure activitats encaminades a sensibilitzar la població respecte dels valors del paisatge i de les amenaces de deteriorament de la qualitat.

3.1. DETERMINACIÓ DEL MINISTERI RESPONSABLE DEL PAISATGE EN CADA ESTAT

En el qüestionari adreçat als Estats es va demanar que s'identifiqués el ministeri que gestiona les competències en política de paisatge, gestió i planificació del paisatge.

- A Andorra el Ministeri d'Agricultura i Medi Ambient és el responsable del paisatge.
- A Armènia, Dinamarca, Lituània, Noruega, la República Eslovaca i Suècia el Ministeri de Medi Ambient és el responsable del paisatge.
- A Àustria els estats federals tenen el seu propi Ministeri d'Educació, Ciència i Cultura, que és el responsable del paisatge.

Centre de la ciutat holandesa de Rotterdam. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

“ LES
POLÍTIQUES
PAISATGÍSTIQUES
SEGONS EL
CONVENI EUROPEU
DEL PAISATGE
S’HAURAN
DE CONCRETAR
EN MESURES
ESPECÍFIQUES QUE
S’ADOPTARAN
EN LA INSTÀNCIA
MÉS PRÒXIMA AL
CIUTADÀ

Amden, Suïssa. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

Canal de Venècia. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

- A Bèlgica (regió flamenca) el Ministeri de la Comunitat Flamenca té un departament per al Medi Ambient i Infraestructures amb un Servei per a Monuments i Llocs que es responsabilitza del paisatge.
- A Xipre el Ministeri d'Interior (Departament de Planejament i Habitatge) i el Ministeri d'Agricultura, Recursos Naturals i Medi ambient (Servei de Medi Ambient) són els responsables del paisatge.
- A França el Ministeri d'Ecologia i Desenvolupament Sostenible és el responsable del paisatge.
- A Grècia, Eslovènia i l'antiga República Iugoslava de Macedònia el Ministeri de Medi Ambient i Planejament Espacial és el responsable del paisatge i a Grècia ho és el Ministeri de Treballs Públics.
- A Hongria el Ministeri de Medi Ambient, el Ministeri de Patrimoni Cultural i el Ministeri d'Agricultura i Desenvolupament Físic són els responsables del paisatge.
- A Itàlia el Ministeri de Medi Ambient i Cultura és el responsable del paisatge, però en delega el treball o la competència a les diferents regions.
- A Letònia el Ministeri de Protecció Mediambiental i Desenvolupament Regional n'és el responsable.
- A Malta el Ministeri d'Interior i el Ministeri del Medi Ambient és el responsable del paisatge.
- Als Països Baixos ho és el Ministeri del Medi Ambient en cooperació amb el Ministeri de Cultura i el Ministeri d'Infraestructures.
- A Portugal el Ministeri de Ciutats i Planejament Espacial i el Ministeri de Medi Ambient són els responsables del paisatge.
- A Romania el Ministeri de Treballs Públics, Transport i Habitatge i el Ministeri de Cultura i Cultes.
- A San Marino la Secretaria pel Territori, Medi Ambient i Agricultura és el responsable del paisatge.
- A Suïssa cada Estat Federal té el seu Ministeri del Medi Ambient, Transport, Energia i Comunicació (Departament de Medi Ambient, Boscos i Paisatge) que regula el paisatge.

- A Turquia els ministeris de Medi Ambient, Cultura, Silvicultura, Turisme, Agricultura, Desenvolupament i Habitatge són els responsables del paisatge.
- Al Regne Unit el Ministeri de Medi Ambient, Alimentació i Assumptes Rurals és el responsable del paisatge.

3.2. RESPONSABILITATS COMPARTIDES DEL MINISTERI QUE TÉ COMPETÈNCIES SOBRE PAISATGE A CADA ESTAT

En relació amb l'anterior punt tots els ministeris que tracten el paisatge tenen alhora d'altres competències. Cap dels Estats té un Ministeri del Paisatge.

L'únic país que en el qüestionari diu que els ministeris que tracten el paisatge no tenen altres competències o no tracten altres temes és Grècia.

3.3. DOCUMENTS ESPECÍFICS QUE DONEN SUPORT COM A MARC GENERAL PER A LA POLÍTICA DEL PAISATGE A CADA ESTAT

- A Bèlgica (regió flamenca) el document específic que dona assistència i marc general a la política del paisatge és la publicació anomenada *Paisatges i Monuments des del 1982*. Hi ha alhora un altre document anomenat *Nous impulsos per a la cura del paisatge; un atlas del paisatge: un punt de referència*, que representa un punt de referència per ampliar-ne la política. Es tracta d'un llibre editat per la Divisió de Monuments i Llocs i publicat arran d'un simposi per a la estipulació d'una nova política i estratègia relativa al manteniment, la protecció i la restauració del paisatge flamenc.
- A Croàcia els documents específics són els plans estratègics de diversitat nacional, plans estratègics del paisatge i els plans d'acció.
- A Xipre, la Declaració política per al control del desenvolupament i la protecció del medi ambient als pobles i les àrees rurals.
- A França disposen d'un índex explicatiu dels pilars principals de la política del paisatge.

Jardí anglès. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

Zagreb, Croàcia. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

- A Grècia els plans estratègics (d'àmbit nacional i regional), molt importants respecte del desenvolupament sostenible, preveuen el tractament del paisatge.
- A Hongria, el Decret parlamentari per al Programa nacional de la protecció del medi ambient.
- A Itàlia el document fonamental és l'acord entre el Ministeri de Cultura i els responsables de les diferents regions i províncies autònomes de Bolzano i Trente per tal de determinar els instruments adients per a tractar el planejament i el paisatge.
- A Letònia el document principal és el Programa nacional de diversitat biològica.
- A Malta disposen d'un estudi marc per a la planificació de l'estructura de les illes malteses, el qual té una previsió temporal per als propers vint anys i es revisa cada deu anys.
- Als Països Baixos el document Natura per la Gent i Gent per la Natura (política per la natura, boscos i paisatge al segle XXI), el Memoràndum Belvedere (política respecte de la relació entre la història cultural i el planejament espacial), el Programa de biodiversitat internacional, el Pla de política arquitectònica i el Pla estructural per a les àrees rurals II.
- A Eslovènia el document que tracta el paisatge és el Planejament espacial de la República d'Eslovènia.
- A Suïssa és l'Esborrany per al paisatge suís i el Paisatge 2002 (una estratègia que s'està desenvolupant).
- A l'antiga República Iugoslava de Macedònia el Pla d'acció nacional pel medi ambient.
- A Turquia el Pla d'acció nacional pel medi ambient i Agenda 21 Nacional.
- A Finlàndia i Portugal no tenen documents específics però, tot i així, es menciona en d'altres documents estratègics.
- A Noruega no disposen de document específic però la Direcció General de Patrimoni Cultural i per a la Preservació de la Natura

- ha format recentment una estratègia per a treballar el paisatge.
- A Andorra, Armènia, Àustria, Dinamarca, Lituània, Polònia, Romania, la República Eslovaca, Suècia i el Regne Unit no tenen documentació específica.

3.4. REPRESENTACIÓ DEL MINISTERI DEL GOVERN ESTATAL AMB COMPETÈNCIES SOBRE PAISATGE EN L'ÀMBIT DE LES AUTORITATS REGIONALS I LOCALS

- A Bèlgica el ministeri responsable del paisatge està representat localment i regionalment per centres provincials (5) de la Divisió de Monuments i Llocs. Cadascun dels centres té els seus respectius inspectors tècnics de monuments, paisatges i interiors.
- A Croàcia el nivell local i regional està representat per les oficines del comtat per al Planejament Espacial, Habitatge i Protecció Mediambiental (20) i per institucions públiques d'àrees protegides (4).
- A Finlàndia el ministeri està representat localment i regionalment per centres regionals de Medi Ambient.
- A França hi ha les administracions regionals mediambientals per a cadascuna de les vint-i-tres regions administratives.
- A Grècia, les autoritats regionals.
- A Hongria, les oficines regionals de Patrimoni Cultural, els directors de parcs nacionals i les oficines d'arquitectura del comtat (en cada comtat).
- A Itàlia, les administracions regionals i les administracions dels districtes.
- A Letònia, les autoritats regionals mediambientals.
- A Lituània, igual que l'anterior.
- Als Països Baixos, els departaments regionals del Ministeri d'Agricultura, Natura i Pesca.
- A Noruega, els departaments del comtat pel Medi Ambient i també els de Patrimoni Cultural.

Llac de Garda, Itàlia. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

Karlsplatz de Munich. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

- A Portugal, les administracions regionals per al Medi Ambient i Planejament Espacial (5) i les autoritats locals, les quals gaudeixen d'una àmplia autonomia subjecta a la normativa nacional.
- A la República Eslovaca, les administracions dels districtes.
- A Eslovènia, les unitats de nivell local.
- A Suècia, diverses agències del Govern central.
- A Suïssa, cada autoritat del respectiu cantó responsable del paisatge i el planejament.
- A Turquia, els directors regionals de cada especialitat com Planejament, Medi Ambient, Boscos, els d'àrees especialment protegides (aquí, localment).
- A Dinamarca el paisatge no té representació regional o local, però l'Agència Danesa de Boscos es troba als vint-i-cinc districtes forestals.
- A Polònia tampoc hi ha representació local o regional per al paisatge però sí que està descentralitzada la protecció del medi ambient i la conservació de la natura.
- A Romania és el Ministeri de Cultura i Cultes el que té representació regional i local.
- A l'antiga República Iugoslava de Macedònia el ministeri responsable del Medi Ambient i el Planejament Espacial no té representació local o regional però en l'àmbit local hi ha oficines de projectes per a actuacions estrictament locals.
- A Andorra, Armènia, Àustria, Xipre, Malta, San Marino i Suècia els responsables del paisatge no estan representats localment i regionalment.

3.5. AUTORITATS REGIONALS I LOCALS EXPRESSAMENT REVESTIDES DE RESPONSABILITATS SOBRE LES POLÍTIQUES DEL PAISATGE

- A Andorra, són les autoritats municipals.
- A Àustria, els governs dels estats federals.

- A Bèlgica (regió flamenca), el Ministeri de la Comunitat Flamenca.
- A Dinamarca, els comtats.
- A França, les autoritats municipals i regionals.
- A Grècia, les autoritats regionals.
- A Itàlia, les regions, les províncies, els municipis, les comunitats muntanyenques i els instituts de parcs nacionals i regionals.
- A Letònia, les autoritats regionals i locals.
- A Lituània, l'Administració del comtat i la local.
- Als Països Baixos, les províncies i els municipis.
- A Noruega, els governadors del comtat i les autoritats regionals.
- A Polònia, les autoritats dels *voivodes* i *gmina* responsables dels seus territoris.
- A Portugal, els municipis i, per a les regions autònomes de Madeira i les Açores, els respectius governs.
- A la República Eslovaca, els municipis.
- A Eslovènia, els municipis.
- A Suècia, les vint-i-una administracions del comtat.
- A Suïssa, els cantons.
- A Finlàndia, les autoritats locals o regionals no estan expressament revestides de competència en matèria de paisatge, però les autoritats regionals i municipals del planejament tenen un paper important en les polítiques del paisatge.
- A Turquia tampoc estan expressament revestides les autoritats regionals o locals, però els municipis són els responsables del planejament, l'edificació i la protecció d'àrees paisatgístiques incloses en el terme municipal. De tota manera, les autoritats locals i regionals turques són responsables de la conservació de les àrees protegides i de la implementació dels plans de desenvolupament a llarg termini que hagi aprovat el Ministeri de Silvicultura.
- A Xipre, Malta i San Marino aquesta qüestió no els és d'aplicació.
- A Armènia, Hongria i Romania no hi ha autoritats regionals o locals responsables de paisatge.

3.6. PROGRAMES ESPECÍFICS DE CADA ESTAT QUE TENEN COM A FINALITAT LA POLÍTICA DEL PAISATGE

A continuació es relacionen els programes específics que cada Estat ha destacat en les seves polítiques de paisatge:

- A Àustria, el Programa cultural del paisatge.
- A Bèlgica (regió flamenca), el més paradigmàtic és el document *Nous impulsos per a la cura del paisatge; un atlas del paisatge: un punt de referència*.
- A Croàcia, el Projecte nacional per a l'avaluació del paisatge croat.
- A Dinamarca trobem diversos programes del paisatge des dels anys noranta, però actualment la política del paisatge té assignats uns pressupostos molt minsos. Tot i així s'està duent a terme un projecte de classificació i avaluació del paisatge danès.
- A França, l'*Atlas del paisatge. Identificació i classificació, Una mirada fotogràfica del paisatge, els Plans, cartes i contractes en relació amb el paisatge i Autoritats públiques i paisatge: anàlisi, comparació i avaluació*.
- A Grècia hi ha diverses publicacions sobre planejament i medi ambient que tracten el paisatge.
- A Hongria el *Decret governamental de valoració dels efectes ambientals* i el *Decret ministerial per la valoració dels efectes en el patrimoni cultural* (en fase de preparació).
- A Itàlia l'*Acord entre els ministres de cultura i els responsables de les regions i les províncies autònomes per a la recerca de nous instruments en relació amb el planejament del paisatge*.
- A Lituània hi ha diversos programes del ministeri competent en el paisatge.
- A Malta, el *Pla estructural per la revisió del programa de les Illes Malteses*.
- Als Països Baixos, els plans de desenvolupament del paisatge i el Programa nacional per al desenvolupament dels plans territorials.
- A Noruega el paisatge és objecte de seguiment i avaluació. Així s'han registrat 276 paisatges culturals i també 46 categories de paisatge. Tanmateix, el Ministeri d'Agricultura dóna suport als pagesos perquè els paisatges puguin ser preservats.
- A Polònia, la Segona Política Nacional del Medi Ambient.
- A Romania, una guia del planejament espacial basada en el Conveni europeu del paisatge en fase de preparació.
- A San Marino hi ha un programa específic del paisatge en fase de preparació.
- A la República Eslovaca hi ha diversos estudis i publicacions.
- A Eslovènia el mateix que l'anterior.
- A Suïssa l'*Esborany suís del paisatge* i el *Paisatge 2020* (en preparació).
- A l'antiga República Iugoslava de Macedònia tenen diversos estudis relacionats amb el paisatge.
- A Turquia igual que l'anterior.
- A Finlàndia i Portugal no tenen programes específics del paisatge però hi ha consideracions incloses sobre el paisatge en d'altres estudis.
- A Andorra, Armènia, Xipre, Letònia, Suècia i el Regne Unit no hi ha programes específics del paisatge.

3.7. PROGRAMES D'ESTUDIS D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA A CADA ESTAT QUE PREVEUEN LA MATÈRIA DEL PAISATGE

Entre les mesures específiques que l'article 6 del Conveni europeu del paisatge estableix, destaca el compromís de les parts a fomentar els cursos escolars i universitaris que en les àrees temàtiques rellevants tractin els valors vinculats als paisatges i els temes que en plantegin la protecció, gestió i planificació.

Actualment aquesta mesura es troba en la fase següent de desenvolupament:

- A Andorra el paisatge figura en els estudis secundaris dels estudiants d'edats compreses entre els vuit i els dotze anys.
- A Armènia es preveu dins de les matèries de geografia i ciències naturals.
- A Bèlgica (regió flamenca), dins de l'assignatura de geografia,

Canal de Bruges, Bèlgica. Ian Britton. Fotografia cedida per www.freefoto.com

Flatford Mill, Gran Bretanya. Ian Britton. Fotografia cedida per www.freefoto.com

Northumberland, Gran Bretanya. Ian Britton. Fotografia cedida per www.freefoto.com

“ ENTRE LES MESURES ESPECÍFQUES QUE L'ARTICLE 6 DEL CONVENI EUROPEU DEL PAISATGE ESTABLEIX, DESTACA EL COMPROMÍS DE LES PARTS A FOMENTAR ELS CURSOS ESCOLARS I UNIVERSITARIS QUE EN LES ÀREES TEMÀTIQUES RELLEVANTS TRACTIN ELS VALORS VINCULATS ALS PAISATGES I ELS TEMES QUE EN PLANTEGIN LA PROTECCIÓ, GESTIÓ I PLANIFICACIÓ

“ LES PARTS QUE HAN SIGNAT EL CONVENI EUROPEU ES COMPROMETEN A AUGMENTAR LA CONSCIENCIACIÓ ENTRE LA SOCIETAT CIVIL, LES ORGANITZACIONS PRIVADES I LES AUTORITATS PÚBLIQUES SOBRE EL VALOR DELS PAISATGES, EL SEU PAPER I ELS CANVIS QUE S’HI REALITZEN

on hi ha dos temes Paisatge i mapes i Humanitat i paisatge.

- A França el paisatge s’inclou dins la matèria de geografia.
- A Hongria s’inclou en la de ciències naturals.
- A Malta s’inclou en la matèria de geografia, història i estudis socials.
- Als Països Baixos el paisatge s’inclou en l’educació secundària mitjançant els programes d’educació natural i medi ambiental.
- A Noruega el paisatge es tracta a l’assignatura de geografia.
- A Polònia el paisatge es preveu en escoles especialitzades on s’estudien les matèries següents: agricultura, silvicultura, medi ambient i arquitectura del paisatge.
- A la República Eslovaca es tracten temes com la protecció de la natura i el paisatge.
- A l’antiga República Iugoslava de Macedònia de manera similar a l’anterior.
- A Turquia també similar a l’anterior.
- A Croàcia, Xipre i Finlàndia el paisatge no figura en l’educació secundària.
- A Àustria, Dinamarca, Itàlia, Letònia, Lituània, Portugal, Romania, Eslovènia i Suècia el paisatge no figura en l’educació secundària.
- Al Regne Unit el Departament d’Ensenyament actualment està analitzant aquesta qüestió.

3.8. PROGRAMES DE COMUNICACIÓ OFICIALS DIRIGITS AL PÚBLIC GENERAL, PER TAL D’INCREMENTAR ELS CONEIXEMENTS I/O LA PRESA DE CONSCIÈNCIA SOBRE EL PAISATGE

En aquest sentit les parts que han signat el Conveni europeu es comprometen a augmentar la conscienciació entre la societat civil, les organitzacions privades i les autoritats públiques sobre el valor dels paisatges, el seu paper i els canvis que s’hi realitzen.

En aquesta línia d’actuació els Estats realitzen els programes de comunicació següents:

- A Àustria el paisatge es comunica al públic a través dels idearis del paisatge en alguns estats federals, però encara parcialment.
- A Bèlgica (regió flamenca) a través de la publicació *Monuments & Landscapes*.
- A Xipre es comunica a través dels Dies (o Jornades) del Patrimoni Europeu.
- A França a través del programa televisiu «Landscape» produït per Arte.
- A Grècia es comunica a través de campanyes de sensibilització però aquestes encara estan en fase inicial.
- A Hongria a través de l’Oficina Nacional del Patrimoni Cultural i en alguns programes de ràdio i TV.
- A Itàlia a través del canal RAI i també durant la Setmana de la Cultura.
- A Lituània a través de la preparació de documents de planejament i mitjançant polítiques d’avaluació d’impacte ambiental.
- A Malta el paisatge es comunica a través de debats radiofònics i televisius.
- Als Països Baixos es comunica al públic a través dels programes d’educació ambiental i de natura i per mitjà de subvencions ator-

gades a diverses ONG que ajuden a sensibilitzar la població.

- A Polònia a través de programes com el Programa de formació sobre la consciència del paisatge i el Programa per a la protecció del paisatge històric.
- A Romania a través dels seminaris que realitza la Universitat d’Arquitectura i Urbanisme de Bucarest en cooperació amb el Ministeri de Treballs Socials, Transport i Habitatge.
- A la República Eslovaca a través d’exposicions i seminaris.
- A Eslovènia a través de la publicació de *Landscape 21* i a través de manuals especialitzats com els que publica l’Oficina Nacional de Planejament Espacial del Ministeri de Medi Ambient i Planejament Espacial.
- A Suïssa a través d’activitats marc de serveis especials.
- A l’antiga República Iugoslava de Macedònia a través del Centre d’Informació Mediambiental i l’Oficina de Comunicacions, d’ONG i de publicacions diverses.
- A Turquia a través de trobades i simposis organitzats pel Ministeri de Cultura.
- Al Regne Unit a través de publicacions com *Your countryside* i *You’re welcome* i també diverses guies.
- A Armènia, Croàcia, Dinamarca i Letònia el paisatge no és objecte de publicacions o programes oficials.

Carrer d’Amsterdam. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

- A Finlàndia, Noruega i Portugal tampoc.
- A Suècia a través del programa Living Landscape, dirigit a pagesos, si bé no n’hi ha de dirigits al públic general.
- A Andorra s’estan preparant programes dedicats al paisatge.

VALORACIÓ FINAL

Es fa difícil fer una valoració final de les respostes dirigides pels Estats membres al Consell d’Europa en relació amb les observacions realitzades sobre les polítiques del paisatge segons l’entrada en vigor del Conveni europeu del paisatge.

No obstant això, podríem destacar els aspectes rellevants següents en relació amb els vint-i-nou estats que han contestat el qüestio-

nari sobre polítiques de paisatge i que representen un 64% aproximadament del total d'Estats membres del Consell d'Europa:

1. Preveuen la definició legal de *paisatge*: de manera directa catorze països, de manera indirecta tres i un país està en fase de preparació.
2. Preveuen d'alguna manera el paisatge en les seves constitucions: de manera directa, sis països, i de manera indirecta, set.
3. El paisatge està regulat per alguna llei d'una manera específica a vuit països i a dos s'està en fase de preparació.
4. El paisatge és objecte d'una o més previsions expressades en lleis de naturalesa més genèrica a vint-i-cinc països.
5. El paisatge es regula en alguna llei regional / autonòmica a sis països.
6. En relació amb el ministeri responsable del paisatge, es reparteixen la competència els ministeris de Medi Ambient, Planejament Regional o Espacial i Patrimoni Cultural i en menor mesura el Ministeri d'Agricultura.
7. Hi ha un document específic que dóna suport com a marc general per a la política de paisatge: de manera directa a setze països i de manera indirecta, a tres.
8. El ministeri responsable de les polítiques de paisatge està representat a nivell de les autoritats regionals o locals d'una

manera directa a quinze països i d'una manera indirecta a quatre.

9. En aquells estats on les autoritats regionals i locals estan expressament revestides de responsabilitats pel que fa a les polítiques de paisatge, els òrgans administratius que assumeixen aquestes competències són els governs dels estats federals, els comtats, els cantons, les regions, les províncies i els municipis.
10. Les polítiques de paisatge són objecte d'algun programa específic d'una manera directa en vint països, d'una manera indirecta en dos i està en fase de preparació en un país.
11. El paisatge figura en els programes d'estudis d'educació secundària: en catorze països, habitualment en les àrees de geografia, ciències naturals, història social i ecologia. En vuit països, aquests programes s'inclouen específicament en els estudis universitaris.
12. El paisatge és objecte de programes de comunicació oficials dirigits al públic general per tal d'incrementar els coneixements i/o la presa de consciència sobre el paisatge d'una manera directa a dinou països i d'una manera indirecta a tres.

Escultures de Joan Miró a la Défense. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

Plaça Staromestske de Praga. Fotografia cedida per www.bigfoto.com

notes

(1) Elaborat a partir del Document del Secretariat General del Consell d'Europa T-FLO 3 (2003) 11 preparat per M. Frank Depoorter. Divisió de Gestió del Territori i del Paisatge del Consell d'Europa – DG IV. Estrasburg 2003.

(2) A excepció dels països següents no mencionats en l'esmentat Document: Albània,

Azerbaidjan, Bòsnia i Hercegovina, Bulgària, República Txeca, Estònia, Geòrgia, Alemanya, Islàndia, Irlanda, Liechtenstein, Luxemburg, Moldàvia, Federació Russa, Espanya i Ucraïna. Tampoc es menciona Sèrbia i Montenegro perquè no són Estats membres del Consell d'Europa.

(3) El Comitè de Ministres del Consell d'Europa va adoptar el text del

Conveni europeu del paisatge el 19 de juliol de 2000 i va decidir que s'obriria per a signatures el 20 d'octubre de 2000. A data de l'entrada en vigor l'1 de març de 2004 vint-i-nou estats l'han signat i quinze l'han ratificat, fet que l'ha convertit en norma d'obligat compliment per aquests estats i, en absència de legislació pròpia, en una referència indirecta per a la

resta de països, principalment pels integrants del Consell d'Europa.

(4) PRIORE, Riccardo (2001): «Dret al paisatge, Dret del paisatge. L'evolució de la concepció jurídica del paisatge en el Dret comparat i en Dret internacional», a *Revista de gestió ambiental*, núm. 31, pàg. 1-13.